

ПРОБЛЕМА ОСМИСЛЕННЯ ФЕНОМЕНУ ІНТУЇЦІЇ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ І СУЧАСНІСТЬ

В цій статті ми, ґрунтуючись на роздумах видатних філософів минулого і останніх досягненнях сучасних учених, розкриваємо феномен інтуїції і її роль у професійній та творчій діяльності.

В этой статье мы, на основе размышлений известных философов прошлого и последних достижений современных ученых, раскрываем феномен интуиции и ее роль в профессиональной и творческой деятельности.

In this article we expose the phenomenon of intuition and its role in professional and creative work. It is based on the thoughts of the outstanding philosophers and the latest achievements of modern scientists.

Сьогодні багатьма науковцями інтуїція вважається найважливішим засобом формування нових наукових ідей і неодмінною віхою в творчому процесі. У повсякденному житті і діяльності ми часто користуємося інтуїцією, і лише вона допомагає нам обрати єдино правильне рішення як в науці, політиці, бізнесі, так і в складних життєвих ситуаціях. Тому одним з провідних завдань сучасної психологічно-педагогічної науки є вирішення проблеми інтуїції та шляхів її розвитку та використання як в творчій, так і в щоденній діяльності.

Проблемою інтуїції займалися такі вчені ХХ століття, як В.Асмус, Я.Пономарьов, І.Бичко, М.Бунге, Е.Ільєнков, М.Борн, А.Кармін, П.Копнін, М.Млезива, В.Мликовська, М.Фрицганд, Е.Хайкін, В.Іріна, А.Новиков, Е.Нікітін, Л.Шульц, Р.Грабовська, В.Пушкін, Т.Тюріна та інші. У цих дослідженнях розглядається багато актуальних проблем інтуїції, але ще не всі питання на відповідному рівні розкриті, деякі з них взагалі випали з поля зору дослідників.

На сьогоднішній день проблема інтуїції – стикова проблема, що стала предметом дослідження таких наук, як філософія, богослов'я, педагогіка, психологія, медицина, філософія вищої нервової діяльності, духовна езотерична філософія та інші. Звідси різні підходи до трактування феномена інтуїції та численні значення цього трактування. Інтуїцією можна назвати здатність спрямовуватися до істини без доведення. Хоча, в принципі, і не ця здогадка стає провідною ознакою наукового мислення.

Але насправді жоден із сучасних вчених не може дати об'єктивного визначення цьому явищу та визначити його функції в нашому житті. Для цього необхідно поглянути в минуле, синтезувати всі визначення інтуїції, зроблені видатними філософами, і вивести нове багатостороннє визначення.

Уперше риси філософської проблеми інтуїції намітились у працях Платона й Аристотеля. Як і всі давні греки, вони вважали, що інтуїція має божественне походження. (Так, наприклад, коли давньогрецькому математику Піфагору вдалося сформулювати свою відому теорему, він негайно пішов до храму Аполлона і приніс в жертву тисячу волів в знак вдячності за відкриття). Поміж іншого, в творах грецьких філософів було відкинута почуттєву природу інтуїтивного пізнання. Інтуїція була ніби перенесена до сфери абстрактного мислення.

Однак першорядної значущості інтуїція як вища здатність до пізнавальної діяльності набуває у філософії Нового часу. Ще у XVII ст. філософи-раціоналісти звернули увагу на те, що у складі інтелектуальної діяльності людини є істини, які розум виявляє не на основі логічного доведення, роздумів, а шляхом своєрідного безпосереднього „інтелектуального бачення”.

Рене Декарт є одним із “першовідкривачів” філософської проблеми інтуїції. Декарт тісно пов'язує її з логічним процесом, вважаючи, що останній просто не може початися без певних вихідних, гранично зрозумілих положень. На його думку, інтуїтивними істинами є основні аксіоми науки. Вони відкриваються людині шляхом прямого бачення розумом, а не доводяться на основі різних висновків, роздумами за певними правилами. Різниця між інтуїцією, як шляхом безпосереднього знання, і розсудливим пізнанням, яке спирається на логічний апарат визначень, підкреслювалася Декартом у його книзі „Правила для керівництва розумом”. Він вказував, що у певних випадках „...слід повністю довіряти інтуїції як єдиному шляху, тому що всі положення, які безпосередньо впливають один з одного, якщо висновок є ясним, вже зводяться до істинної інтуїції”. За вченням Декарта, інтуїція – найдосконаліший, достовірний, ясний і чіткий вид знання. Він вважав, що за допомогою інтуїції істина відкривається розуму людини шляхом прямого бачення

без використання логічних визначень і доказів як проміжних ланок пізнання. Він розглядав інтуїцію як прояв єдності знань.

Аналогічну думку зустрічаємо і у Локка, який вважав інтуїтивне знання найяснішим і найдосконалішим видом знання. Локк підкреслював, що при безпосередньому спогляданні чи інтуїтивному пізнанні, розум „не потребує доказів чи вивчення, але сприймає істину, як око сприймає світло, тільки тому, що воно на нього спрямоване”.

На думку Спінози, інтуїтивне знання здатне безпосередньо осмислити загальну сутність усіх речей, тобто саму субстанцію в їх „перших причинах” пізнання, найвірогіднішим та важливим пізнанням, яке вбачає саму сутність речей та явищ.

Г.Лейбніц, як і його попередники, трактував інтуїцію як вищий рівень пізнання, що дозволяє усвідомити всі раціональні істини. Але, як він особливо наголошував, інтуїтивне знання є результатом довгої попередньої пізнавальної діяльності.

Отже, філософи-раціоналісти не тільки визнавали факт інтуїтивного осягання істини, але й вважали його вищою формою пізнання. Як вважає В.Асмус, „інтуїція в уявленні раціоналістів XVII ст. є вищим проявом єдності знання”.

Різні трактування і підходи до проблеми інтуїції в історії філософії, починаючи з XVII століття, розвиваються в діалектичному взаємозв'язку із завданнями, висунутими природничими науками і математикою. Нові відкриття вимагали від філософії більш точної, науково обґрунтованої методології і глибокого вивчення можливостей людського розуму.

Прямого розгляду сутності речей за допомогою інтелектуальної інтуїції було явно недостатньо для природознавства. У XVII столітті процес пізнання переходив від простого збирання й опису фактів до спроб проведення експерименту і наукового доведення.

Німецький філософ Фіхте (XVIII ст.), у своїй праці „Науковчення” (поч. XIX ст.) розглядав інтуїцію як головний метод осягнення істини. У „Науковченні” Фіхте інтуїція трактується як діяльність, що складає єдине ціле з дійовим потоком життя. Інтуїція за Фіхте – це безпосереднє усвідомлення якогось буття поза тобою.

Для Канта інтуїція є джерелом знання, для пізнання апріорних істин, таких невідчутних сутностей, як час і простір: з неї бере початок абсолютна впевненість. Дана концепція має свою історію. Кант взяв її у Плотіна, Хоми Аквінського, Декарта та ін.

Гегель трактував інтуїцію як знання у вигляді ясних почуттів: безсумнівних, ясних, як сонце... тільки чуттєвих.

За Шопенгауером інтуїція – це те, що лежить в основі всякої мудрості, геніальності... Інтуїція осягає весь світ, проникає у все суще: „... тільки те, що витікає із інтуїції... тільки те містить в собі живий зародок, із якого можуть вирости оригінальні істини, творіння...”. На його думку, мислення бере готовим лише те, що вже дала інтуїція. Знання, що не підлягають інтуїтивному підтвердженню (тобто абстрактні), є не більш ніж „напівзнання”. Інтуїція, таким чином, є чисте сприйняття сутностей, речі в собі. Філософ категорично розрізняв інтуїтивне і рефлексивне (тобто розумне) знання. Розглядає їх як антагонізми, антиподи. На його думку, „весь світ рефлексії ґрунтується на світі інтуїції як своїй основі”. За Шопенгауером, інтуїція, як і фантазія, – доля і необхідна складова геніальності, але не вченості. Він вважав, що істинна творчість підвладна тільки генію...

На думку Фрейда, інтуїція – це потаємний, підсвідомий першопринцип творчості.

Зусиллями М.Лосського, В.Кроче, Е.Леруа і, головним чином, А.Бергсона (XX ст.) інтуїції була надана форма божественного натхнення і єдино можливого методу істинного пізнання. „Філософський напрям, обґрунтований нами, – заявляв М.Лосський, – можна назвати містичним”.

За словами А.Бергсона, за істинну науку ми приймаємо саме понятійний апарат, в той же час як істинний її творець – інтуїція, залишається в тіні. На його думку, абсолютне можна осягнути тільки через інтуїцію. Згідно із Бергсоном, інтуїція – вроджене знання, інтелект – набутий. Він вважав, що інтуїція та інтелект є двома протилежними напрямками роботи свідомості. Інтуїція йде в напрямку самого життя, інтелект же – у протилежному. Філософ визначає інтуїцію як специфічне уміння людини „бачити ціле раніше ніж його частини, здатність миттєвого творчого розв'язання задачі. Інтуїція якби випереджує діяльність свідомості, інтелекту, залишаючи на долю останнього лише формально-логічне закріплення отриманих результатів”. На думку Бергсона, інтуїція беззастережно панує в усьому духовному житті людини і спрямовує всю його діяльність. Духовну сутність людини, за словами мислителя, можна осягнути, лише „занурившись” в інтуїцію.

Слід зазначити, що батько сучасної фізики Ісаак Ньютон вважав, що своїми відкриттями він зобов'язаний інтуїції: доведення з'являлося пізніше, але спочатку передчуття говорило йому, що власне потрібно довести.

Альберт Ейнштейн усвідомлював, що має надзвичайну інтуїцію: майже перед кожним своїм відкриттям він мав видіння. Власне тому значне місце у науковій творчості А.Ейнштейн відводив інтуїції. На його думку, інтуїтивні процеси – це власне творчий компонент дослідницької діяльності у теоретичній фізиці. Логічний апарат, логічні роздуми самі не дають ще створити щось нове. За Ейнштейном „вищим обов’язком фізиків є пошук тих загальних елементарних законів, з яких шляхом дедукції можна отримати картину світу. До цих законів веде не логічний шлях, а тільки основана на проникненні в сутність досвіду інтуїція”. А.Ейнштейн писав: “Я думав і думаю місяцями і роками. Дев’яносто дев’ять разів висновок неправильний. У сотий раз я правий”.

Ейнштейн, Едісон, Марконі, Г.Форд, М.Кюрі пов’язували свої успіхи безпосередньо з інтуїцією.

У праці, що посвячена психології математичної творчості, Адамар на основі самоаналізу, самоспостережень відомих вчених робить висновок, що чисто логічних відкриттів немає.

Подібних поглядів дотримувався і Луї де Бройль, за словами якого „інтуїція лежить в основі усіх істинних досягнень науки”.

А.Пуанкаре, один із основоположників теорії творчості, заявляв, що від розв’язання проблеми інтуїції залежить успіх у розкритті таємниці наукової творчості та, як кінцевий результат, – прогрес науки. Гіперболізація даного твердження очевидна, але Пуанкаре, напевно, мав рацію в тому, що творчість та інтуїція не можуть не мати точок зіткнення. Цю думку поділяють С.Задо, А.Леонтєв, С.Микулінський, В.Енгельгарт, А.Ньюелл, Г.Саймон, Дж.Шоу та багато інших вітчизняних і зарубіжних учених – фахівців у галузі творчості. За словами Пуанкаре, чиста логіка завжди призводила б нас лише до тавтології і вона не могла б створити нічого нового. Отже, логіка, якщо вона не запліднена інтуїцією, залишається безплідною. Лише інтуїція, осягнення істини не шляхом доведення, а безпосереднім інтелектуальним прозрінням щодо її змісту, дозволяє зробити стрибок до нового знання. Пуанкаре стверджував, що результати в математиці не можна отримати лише за допомогою логіки – потрібна ще й інтуїція; доведення вже отриманих математичних істин неможливе без звернення до інтуїції.

Російський дослідник Б.Кузнецов писав, що інтуїція не тільки не протистоїть логіці, але й живить її... тобто логіку розвитку науки, яка таким чином залежить від інтуїтивних джерел.

Проблема місця інтуїції в науковому пізнанні, яка продовжувала цікавити освічене людство, і дотепер не втратила своєї актуальності. І хоча в цьому плані зроблено, безсумнівно, багато, погляди вчених як на місце інтуїції, так і на механізми її дії найчастіше неоднозначні й суперечливі.

В останні роки проблема інтуїції привертає до себе пильну увагу представників різних галузей наукового знання: математики, кібернетики, медицини, фізіології вищої нервової діяльності й особливо психології.

Інтуїцію вважають своєрідним “перескакуванням” через певні етапи логічного міркування (здатність до передбачення, безпосереднє бачення проблеми тощо). Видатні філософи різних епох висували низку концепцій щодо почуттів, сприйняття, уявлення, розуму людини тощо. І в результаті всі дійшли одного висновку: пізнавальну активність індивіда спричиняє його інтуїція. Отож, давайте уважальнімо їхні результати і дамо визначення поняттю “інтуїція”.

Інтуїція – це такий спосіб одержання нового знання (форма пізнання), коли за неусвідомленими в даний момент часу ознаками і, не усвідомлюючи шляху руху власної думки, суб’єкт робить наукове відкриття, одержує нове об’єктивно істинне знання про дійсність.

Інтуїція – це здатність людини (як і усього живого) вступати в енерго-інформаційну взаємодію, контакт з навколишнім середовищем, “зчитувати” необхідну інформацію з біопольової структури будь-якого предмета чи явища фізичного чи тонкого світу, її розшифровувати та аналізувати. [Цит. за 4, с. 7]

Інтуїція – це кульмінаційний момент творчого процесу, коли всі елементи пізнавальної проблеми, які до цього були у відокремленому стані, об’єднуються в єдину систему. Основні характеристики інтуїції при дослідженні: безпосередність, несподіваність, неусвідомленість шляхів одержання нового знання.

Інтуїція – це здатність суб’єкта робити у процесі пізнання висновок, який є науковим відкриттям, не усвідомлюючи проміжних ланок аргументації. Однак вивчення творчості видатних вчених доводить, що інтуїція – це не раптове проникнення в сутність явищ шляхом миттєвого “осягнення”, як вважають представники ірраціоналізму, не повна несподіваність, а явище закономірне, віддалене від повноти логічного аналізу проблеми. Раптовість інтуїтивного висновку зв’язана з такою характеристикою інтуїції, як миттєве врахування безлічі даних та факторів ситуації. Ця раптовість є результатом синтетичної діяльності мислення, внутрішні процеси якої не усвідомлюються суб’єктом,

оскільки відсутній видимий зв'язок результату з попередньою інтелектуальною діяльністю. Шляхом інтуїції здійснюється перехід від поступових кількісних змін у з'ясуванні і осмисленні пізнавальної проблеми до результативного її вирішення через одночасне врахування усієї множини факторів пізнавальної ситуації. Раптовість і несподіваність знання, отриманого шляхом інтуїції, є таким лише по відношенню до очікуваних законів розвитку пізнання та практики. Інтуїтивне відкриття не є і безпосереднім знанням, воно лише має такий вигляд, оскільки досягається в основному в сфері підсвідомої психічної діяльності суб'єкта. Насправді інтуїція завжди опосередкована усім складним ходом дій, які були спрямовані на розв'язання даної проблеми. Інтуїтивні відкриття стають можливими лише тоді, коли вчений опрацював певний фактичний і теоретичний матеріал. Слід розглядати інтуїцію в єдності з логічними засобами та формами пізнання. В найскладніше логічне доведення завжди вплетена інтуїція, яка виступає елементом, що об'єднує весь ланцюг доведення в цілісність, є необхідним елементом осмислення і розуміння.

Інтуїція, на відміну від логічного осягнення об'єкта, є свого роду відчуванням справжньої сутності об'єкта, вона ніби пробирається "всередину" об'єкта і безпосередньо "чує" його ество. Знання, здобуте інтуїтивно внаслідок такої його "безпосередності", набуває характеру очевидної істини, тобто такої, що не потребує логічного обґрунтування. Очевидність ця може мати характер як чуттєвої наочності (якщо інтуїтивний контакт з об'єктом здійснюється у сфері матеріальної діяльності), так і інтелектуальної наочності (якщо породжуюча її діяльність лежить у сфері ідеальної діяльності), у зв'язку з цим розрізняють чуттєву та інтелектуальну інтуїцію. Надаючи своїм результатам характеру очевидної істини, інтуїція тим самим обов'язково супроводжується почуттям глибокої певності в істинності своїх результатів.

Яскравим прикладом такого роду інтуїтивного пізнання були подорожі відомого норвезького вченого Т. Хейєрдала Тихим, Індійським та Атлантичним океанами. Подорожуючи на плоту від берегів Південної Америки до островів Тихого океану, Т.Хейєрдал переконливо довів справедливість висунутої ним "божевільної" ідеї про південноамериканське походження високої культури, пам'ятки якої розкидані на островах Океанії. Після Хейєрдала було здійснено чимало подорожей, які відтворювали плавання Христофора Колумба, Еріка Рудобородого та інших відомих мандрівників. Це пролило нове світло на цілий ряд обставин, дозволило по-новому оцінити події минулого.

Інтуїція становить ядро усякого справді творчого мислення, яке визначається як "мислення, стимульоване завданням, розв'язання якого не може бути безпосередньо отримане шляхом логічного висновку з існуючих засновків, а передбачає утворення нових способів діяння або своєрідне використання вже існуючих способів, що призводить до виникнення нових знань". І хоча інтуїція не тотожна творчості (вона лише її момент, хоча і найважливіший), інтуїцію, як і творчість у цілому, не можна звести до діяльності, що здійснюється алгоритмічно. Там, де є такий алгоритм, творчості немає. Кульмінаційний акт творчості характеризується саме відсутністю такого алгоритму.

Отже, логіка та інтуїція - лише різні моменти людського мислення. Логіка без інтуїції робить мислення беззмисловим, призводить до обезсмыслення науки, оскільки з неї вилучаються інтуїтивно пізнавані "необумовлені" вихідні принципи. Інтуїція ж без логіки перетворює мислення на "відображення безпосереднього даного". Таке мислення робить неможливою практику як специфічно людський спосіб буття у світі. В обох випадках мислення руйнується, втрачаючи свої специфічно людські риси. Інтуїція і логіка – не просто елементи людського мислення, а й взаємопрониклі його моменти. Тому неправильно було б їх розмежовувати, доцільно говорити лише про переважання інтуїції чи логіки у різних сферах.

В процесі наукового дослідження суб'єкт змушений, хоче він того чи ні, переривати поступове логічне міркування інтуїтивними стрибками. Логіка та інтуїція – це два взаємообумовлених механізми наукової творчості, що доповнюють і не існують ізольовано один від одного.

Отже, не можна говорити про інтуїцію тільки як про певну людську якість, вона існує там, де є відповідні передумови, а саме: глибокі знання про певний об'єкт. Вона скорочує час логічного мислення і, осягнувши сам процес доведення, приводить прямо до висновку, який ще не доведено фактами. Інтуїція не містить у собі нічого містичного, це осягання, яке дає змогу з одиничного факту створити в уяві і за допомогою уяви образне ціле, тому її можна назвати завершенням інтелекту, його вищим ступенем.

Інтуїція притаманна усім без винятку людям. Просто дехто з нас відкидає можливість її існування і вперто відмовляється дослухатися внутрішнього голосу, посилаючись на те, що це прерогатива слабких людей. Це помилкова думка. Сильний саме той, хто може поєднувати логічне з інтуїтивним і приймати об'єктивні рішення.

Ефективним є залучення інтуїції в професійну діяльність, особливо якщо мова йде про роботу з людьми. Сильна інтуїція є обов'язковою рисою фахівців соціальної сфери, сфери обслуговування, медицини, економіки тощо. Проблема полягає в тому, що інтуїцію необхідно розвивати, як і будь-яку з інших здібностей. А сучасні освітні програми в нашій країні спрямовані на розвиток виключно логічного мислення, відкидаючи будь-які інші шляхи отримання знань. У промислово розвинених країнах, де багато уваги приділяється вивченню ефективності професійної діяльності працівників, способів прийняття успішних рішень, ведеться ретельний аналіз феномена інтуїції.

У деяких навчальних закладах країн Західної Європи існує спеціальний навчальний предмет "інтуїція", на якому в учнів формуються уміння цілісного синтетичного сприйняття дійсності, розвивається образне, творче мислення. Над проблемою розкриття творчих можливостей дитини, розвитку її інтуїтивних здібностей працюють школи М.Монтесорі, В.Броннікова (Санкт-Петербург), В.Далшїна (Москва), „Живої Етики", М.Щетїніна (Росія), "Трївіта" М.Чумарної (Львів), Вальдофська школа.

Дослідження, проведене серед студентів Національного університету "Львівська політехніка" спеціальності соціології (було опитано 60 студентів 2-го курсу Інституту гуманітарних і соціальних наук (групи СО – 21, СО – 22, СО – 23) денної форми навчання), показало, що в останніх наявний досить високий рівень інтуїції. Проведення ж відповідної роботи, щодо розвитку інтуїтивних здібностей, зумовило б їхнє професійне зростання і полегшило процес роботи з майбутніми клієнтами. (До речі, 77% опитаних висловило бажання вивчати подібну дисципліну в ході проходження навчальної програми. Пропонувались навіть можливі форми подібних занять: практично-лекційний курс, тренінги тощо) Спостерігається також цікава тенденція взаємозалежності рівня інтуїтивності і соціальної активності: студенти з середнім і високим рівнем інтуїції є активними у всіх аспектах студентського життя, інші ж виявляються більш пасивними у цьому плані. Ми бачимо, що інтуїтивні компоненти більшою чи меншою мірою присутні практично у всіх видах наукової творчості. Тому цілком очевидно, що, якщо інтуїція допомагає нам в одержанні нового знання, то, яким би таємничим і незбагненим не здавався цей механізм, ним потрібно намагатися керувати.

Досить цікавими є інтерпретації студентів поняття "інтуїція": 41,5% респондентів вважають інтуїцію шостим чуттям; 17% - вищим, надприродним дарунком, єдиним здатним відкрити істинні закономірності буття; 16% - щасливою здатністю миттєво знайти ідею, що лише згодом у поті і муках буде обґрунтовано міркуванням і досвідом; 13% - здогадом, осяянням...

Позитивним є те, що лише 4% опитаних вважають інтуїцію вигадкою, що допомагає пояснити те, чого нам не під силу зрозуміти, і, що лише ті самі такі 4% не вірять в власну інтуїтивність. Всі решта запевняли, що їхня інтуїція розвинута достатнім чином, але вони не збираються зупинятись на досягнутому...

Таким чином, підсумовуючи, можна сказати, що інтуїція – це осягнення істини, шляхом безпосереднього її бачення без обґрунтування її доказами; суб'єктивна властивість виходити за межі досвіду, мисленнєвого уловлювання ("осяяння") або узагальнення в образній формі невідомих зв'язків, закономірностей.

Відомий американський психолог і інтуїтив Лайза Шульц також зазначає: «Інтуїція спілкується з нами за допомогою симптомів здоров'я і хвороби, за допомогою снів, голосів і видінь, тілесних відчуттів і емоцій. Інтуїтивні повідомлення обробляються в різних модальностях тіла і мозку – через сни, у формі візуальних образів, звуків, запахів, смакових і тілесних відчуттів, рухів і емоцій. Інколи інтуїцію називають шостим відчуттям, та я не люблю використовувати цей термін, так як він передбачає щось на зразок додаткового відчуття, на яке не кожен може розраховувати – як, наприклад, на премію – в той час як в реальності ми всі володіємо інтуїцією. Крім того, це визначення передбачає, що інтуїція існує окремо і поза межами інших відчуттів. Насправді це не так» [Цит. за 5, с. 43].

Отже, ми бачимо, що інтуїція відіграє важливу роль в житті кожного з нас: хтось підкоряється її велінню, хтось лиш зрідка дослухається до її шепоту, заглушеному логічними здогадками. Дуже важливим є розвиток наших інтуїтивних можливостей, а ще важливішим є навчитися її слухатись. А це вже залежить виключно від нас самих...

ЛІТЕРАТУРА

1. Борн М. Физика жизни моего поколения. – М., 1963. – 145 с.;
2. Никитин Е. Открытие и обоснование. – М., 1988. – 70 с.;
3. Пономарев Я. Психология творческого мышления. – М., 1960. – 125 с.;

4. Тюріна Т. Феномен інтуїції. Видання друге, перероблене і доповнене. Книга для педагогів, психологів, філософів. – Львів: СПОЛОМ, 2005. – 120 с.;

5. Шульц Л. Язык интуиции. – М.: Издательство ЭКСМО Прес, 2002 – 448 с.;

Інтернет джерела:

1. www.epochtimes.com.ua;
2. <http://www.iai.dn.ua/u/iai/dtp/CONF/132003/artic...>
3. <http://filosof.com.ua/Jornal/M55/Lutyj.htm>

Б.Т. БІЛИНСЬКИЙ

ЛІКУВАННЯ РАКУ ГРУДНОЇ ЗАЛОЗИ ЯК ПОКАЗНИК МОЖЛИВОСТЕЙ СУЧАСНОЇ ОНКОЛОГІЇ

Рак грудної залози є унікальною патологією, при якій застосовують усі відомі в онкології методи лікування: хірургічний, променевиий, цитостатичний, гормональний, імунологічний. Усі ці методи застосовують у різних комбінаціях і підраховано /А.І Гнатишак, 1980 р /, що кількість можливих комбінацій лікувальних методів може досягти 64 000!/. Аналіз можливостей цих методів відзеркалює успіхи сучасної онкології і є ілюстрацією її досягнень.

Кожен із згаданих методів лікування має свою історію різної тривалості. Хірургічне лікування відоме ще за часів стародавнього Єгипту / папірус Едвіна Сміта 1600 р. Д о Р.Хр./; променева терапія виникла на межі XIX і XX століть, цитостатична терапія в 40-і роки XX століття, а про імунотерапію ми до цього часу говоримо з великою обережністю. Гормонотерапія розвивається в останній час особливо швидко.

Для цього, щоб зрозуміти сучасний стан та тенденції в терапії рака грудної залози, доцільно подивитися на них з історичної перспективи. Хірургічний метод, як найстарший, пройшов найдовший шлях еволюції. Перші операції на грудній залозі проводилися лікарями Вавілоу, Єгипту, Індії, Греції. Основи сучасної хірургії рака грудної залози заклали Амброаз Паре, Бартоломей Каброль, М. Сервет та інші класики загальної хірургії. XIX століття приносить нові пошуки і в умовах утвердження асептики, антисептики та надійного знечуження розробляються технічні основи сучасних операцій на грудній залозі. Необхідно згадати таких хірургів як Дж.Елліотт, Дж.Педжет, Дж.Сайм, Й.Пенкост, Р.Лістон, Й.Лістер, Е.Мур, Р.Фолькманн і багато інших, що своїми працями створили базу, на якій В.С.Голстед /1894/ чітко сформулював основні засади радикальної мастектомії. Після класичної праці Голстеда намічаються дві тенденції: 1) розширення радикальної операції за рахунок видалення надключичних і парастернальних лімфовузлів /Урбан, Бекер, С.А Холдін/; 2) зменшення об'єму операції без втрати радикалізму і досягнення певного косметичного ефекту. Появилися різні модифікації радикальних мастектомій. Особливо популярною стала операція Пейті, яка починаючи з 70-х років почала витісняти операцію Голстеда. Проведене під керівництвом А.І. Гнатишака кооперативне рандомізоване дослідження в онкологічних диспансерах України показало, що при I і II стадії рака молочної залози віддалені результати після операцій Пейті і Голстеда суттєво не відрізняються. Крім операції Пейті застосовуються і інші "модифіковані радикальні мастектомії", автори яких по-різному підходять до великого і малого м'язів, а також, що більше важливе, до об'єму видалення аксиллярних лімфатичних вузлів. В нашій клініці в останні роки найуживанішою стала модифікація Мадена, при якій видаляється грудна залоза з регіональною клітковиною, але зберігаються обидва грудні м'язи.

Отримала права громадянства проста мастектомія, при якій видаляють всю грудну залозу, включаючи ореолу і пипку, але без видалення аксиллярних лімфовузлів і грудних м'язів. Близько до цієї операції за об'ємом і радикальністю є "субкутанна мастектомія", при якій зберігається ореола і пипка. При цьому залишається 10-15% залозової тканини. Косметичні результати такої операції не є задовільними, а радикалізм недостатній, тому вона виконується рідко. Особливої уваги заслуговують органозберігаючі операції, які стають шораз популярнішими. При органозберігаючій операції, як правило, виконують:

а) висічення пухлини / туморектомія, квандрантектомія разом з фасцією великого грудного м'язу /; б) видалення аксиллярних лімфатичних вузлів в різних об'ємах; в) опромінення залишеної тканини грудної залози

Органозберігаючі операції виконуються в таких випадках:

1. відмова хворої від радикальної операції;
2. вузлова /екзофітна/ форма росту пухлини;